

ЗАХОДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У НАЦІОНАЛЬНОМУ ВИРОБНИЦТВІ

Досліджено підвищення ефективності державного регулювання інвестиційної діяльності в промисловому виробництві. Визначено механізми регулювання інвестиційної діяльності. Обґрунтовано заходи державного регулювання інвестиційної діяльності в промисловому виробництві.

Ключові слова: амортизаційна політика, державне регулювання, заходи, інвестиційна діяльність, механізми, напрями активізації.

Исследовано повышение эффективности государственной регуляции инвестиционной деятельности в промышленном производстве. Определены механизмы регуляции инвестиционной деятельности. Обоснованы мероприятия государственной регуляции инвестиционной деятельности в промышленном производстве.

Ключевые слова: амортизационная политика, государственное регулирование, меры, инвестиционная деятельность, механизмы, направления активизации.

The increase in efficiency of the state's adjustment of investment activity in industrial production is explored. The mechanisms of investment activity adjustment are determined. The measures of the state's adjustment of investment activity in industrial production are justified.

Key words: depreciation policy, state regulation, measures, investment activity, mechanisms, activation.

Ефективне державне регулювання є важливою передумовою підвищення ефективності реального інвестування. До форм державного регулювання інвестиційної діяльності слід віднести [3, с. 196; 6, с. 102]: визначення пріоритетних сфер та об'єктів інвестування; податкове регулювання інвестиційної діяльності; регулювання інвестиційної діяльності через надання фінансової допомоги інвесторам, проведення відповідної кредитної та амортизаційної політики; регулювання участі інвесторів у приватизації; регулювання форм і умов фінансового інвестування; експертизу інвестиційних проєктів у процесі розроблення державних інвестиційних програм; забезпечення захисту інвестицій; регламентування умов вивозу капіталу для здійснення інвестицій за кордоном.

Аналіз останніх наукових досліджень

Питанням визначення та підвищення ефективності реальних інвестицій у ринкових умовах присвятили роботи відомі зарубіжні та вітчизняні вчені: Беренс В., Бірман Г., Брігхем Ю. Ф., Ковальов В. В., Норткотт Д., Холт Р., Хорн Д., Бланк І. О., Гриньова В. М., Савчук В. П., Хобта В. М., Яковлев А. І., Ястремська О. М. та ін.

Постановка завдань:

- дослідити підвищення ефективності державного регулювання інвестиційної діяльності в промисловому виробництві;
- визначити механізми регулювання інвестиційної діяльності;
- обґрунтувати заходи державного регулювання інвестиційної діяльності в промисловому виробництві.

Результати

В Україні розвиток інвестиційної діяльності стримується через корупцію у владі, нестабільність політичної ситуації, непрозорість реприватизаційних процесів та податкове навантаження малого підприємництва. Реприватизація в Україні знаходиться у затягнутому стані і проводиться з грубим порушенням законодавства, що негативно впливає на імідж держави.

Сьогодні в Україні актуальним є розв'язання проблем інвестування так званих ризикованих проєктів, тобто спрямованих на освоєння нових технологій або випуск нової продукції. Розробкою названих проєктів головним чином займаються організації малого та середнього підприємництва. Такого роду діяльність пов'язана зі значним ризиком банкрутства: як правило, з 10 інноваційних

проектів лише один виявляється вдалим [2; с. 22]. В Україні потрібно створити систему державної підтримки венчурного бізнесу, використовуючи досвід США та країн ЄС. У зазначених державах інноваційну діяльність малих та середніх підприємств всебічно підтримують органи державної влади та місцевого самоврядування. Зокрема, у США прийнято федеральний закон, згідно з яким урядові відомства повинні субсидувати діяльність малих підприємств, спрямовану на реалізацію ризикових проектів, а також бути замовниками їх продукції. Крім того, для забезпечення діяльності венчурних фірм використовуються кошти банків, вклади пенсійних і благодійних фондів, страхових компаній та інших організацій. Для задоволення фінансових потреб ризикових підприємств створюються спеціалізовані інвестиційні банки та фонди.

В Україні розвиток венчурного бізнесу почався в 1992 р. Нині на території України діють такі фонди, як «Україна», «Black Sea Fund», «Western NIS Enterprise Fund». Їх фінансування здійснюється за рахунок коштів Європейського банку реконструкції та розвитку, а також уряду США. Слід зазначити про відсутність в Україні банків та фондів, які виконували б аналогічні функції. З одного боку, це пов'язано з тим, що українські бізнесмени не мають необхідних для цього коштів. З іншого – ризиковий бізнес передбачає наявність ефективного законодавства, а в Україні воно поки що недосконале.

Як свідчить аналіз, держава не поспішає брати на себе зобов'язання щодо захисту та підтримки венчурного бізнесу.

Держава повинна брати активну участь в інвестуванні малого та середнього підприємництва, особливо якщо це стосується реалізації венчурних проектів. Без такої підтримки сумнівно очікувати їх ефективної діяльності. Разом з тим, з огляду на сталу практику розподілу Державного бюджету України, інноваційному підприємству розраховувати на серйозну фінансову підтримку держави навряд чи доцільно.

У регулюванні інвестиційної діяльності заслуговує на увагу досвід Тайваню. Уряд цієї країни понад два десятиліття практикував надання податкових знижок за цільові результати. Так протягом 50-х років здійснювалося адміністративне і фінансове сприяння розвитку імпортозамінювального виробництва. Починаючи з 1960 року, стимулювалося нарощення експортного потенціалу. Тільки тоді, коли в країні значно розвинулася промисловість, інфраструктура, зріс рівень реальних доходів громадян, первинним об'єктом регулювання уряд Тайваню почав розглядати умови здійснення інвестиційної діяльності. Це виявилось у тому, що замість формування цільових завдань він почав визначати пріоритетні галузі залучення інвестицій.

Досвід уряду Індії для України корисний тим, що завдання з реформування економіки цієї країни у 60-х роках і завдання, які сьогодні необхідні

виконати в Україні, принципово не відрізняються. В Індії, як і в Україні, результати інвестування не визнавалися первинним об'єктом регулювання. Законодавство регламентувало умови вкладення коштів, їх використання, оподаткування тощо. Регулювалася галузева спрямованість інвестицій, іноземний капітал розглядався як один із основних засобів підвищення загального технологічного рівня економіки. При цьому чи не найважливішим пріоритетом було зберегти незалежність національної економіки від впливу іноземних транснаціональних компаній.

У процесі реалізації «нового курсу» у США після 1932 року ефективним виявилось посилення державного контролю над інтенсивністю виробництва продукції промисловими підприємствами, що привело до припинення спаду цін унаслідок надвиробництва.

Контроль, як головна складова програми виходу з економічної кризи, використовувався у таких державах, як Англія і Франція. На початку 30-х років у Англії втілювалася політика контролю над обсягом іноземних інвестицій, над обсягом і характеристиками імпорту, а також над експортом готової продукції. Критерієм ефективного контролю був баланс між товарно-інвестиційними потоками в країну і рівнем збуту товарів як на внутрішніх, так і на зовнішніх ринках. Приблизно таку ж політику в період великої депресії провадив уряд Франції.

Високою контрольованістю інвестиційних потоків характеризується й економічна система Японії. Шляхом стимулювання високого рівня заощаджень Японія контролює обсяг внутрішніх і зовнішніх інвестицій (ідеться про період 1982-1985 рр.). Розміщуючи вклади за кордоном, вона здатна підтримувати високий рівень внутрішнього споживання і заощаджень. Висока норма заощаджень забезпечує контроль над грошовою масою. Стимулювання вкладень за кордон приводить до постійного перевищення експорту над імпортом.

Аналіз цілей, механізмів, інструментів державного регулювання інвестиційної політики, які пропонуються в наукових роботах і використовуються на практиці, показує, що ніякі з них не є ідеальними і не можуть претендувати на винятковість. Тому часто використовуються різні змішані варіанти цієї політики з урахуванням змінної економічної ситуації. Загальновизнано, що ефективна інвестиційна політика є умовою економічного зростання: існує така політика – є і зростання, і навпаки. Немає інвестиційної політики – під питанням економічне зростання. Інвестиційну політику України слід диференціювати, та ще й взаємозалежно аналізувати на трьох рівнях: державному (макро-), регіональному (мезо-) і підприємницькому (мікро-).

Виходячи з аналізу існуючих у даний час інструментів регулювання інвестиційної діяльності, визначаються задачі інвестиційної політики держави, з яких основними стають безпосередня його участь у капіталовкладеннях і формування

сприятливого середовища для зростання інвестиційної активності, надання підтримки підприємствам «життєзабезпечення», об'єктам соціальної сфери, заохочення приватних інвестицій у пріоритетні сфери розвитку виробництва. Це простежується, як показав аналіз державного регулювання інвестиційної діяльності, через законодавчі акти з державного регулювання інвестиційної діяльності.

При виробленні інвестиційної політики необхідно встановити пропорції фінансування інвестиційних проектів із різних джерел (державних, регіональних, місцевих, позабюджетних). Розробку інвестиційної політики доцільно здійснювати не тільки для країни і регіону, але і для кожного району, міста окремо. Кожен район, місто основну частину своєї інвестиційної політики формує самостійно, з урахуванням економічних напрямів, розроблених на державному і регіональному рівнях.

У формуванні інвестиційної активності важливу роль відіграє структура джерел інвестицій за секторами економіки, яка відображається в рахунку капіталу системи національних рахунків, окремі елементи якого змінюються під дією грошово-кредитної політики держави [1, с. 85].

Перелік та вплив засобів державного регулювання на інвестиційну діяльність можна продовжити формуванням лізингових відносин в Україні. Лізинг є формою непрямого державного регулювання. Для становлення лізингу необхідне одночасне проведення стимулюючої бюджетно-податкової і грошово-кредитної політики.

Дослідження міжнародної практики лізингу й тенденцій його світового розвитку доводить, що лізинг є ефективним інвестиційним механізмом і важливим елементом державної інвестиційної політики.

Проведені дослідження світової практики доводять, що від 20 до 40 % усіх інвестицій в країнах з розвинутою ринковою економікою здійснюється через лізинг. Питома вага лізингу в інвестиціях в основний капітал підприємств в Австралії доходить до 20 %, в Канаді – до 24 %, у США – до 30 %.

Світовий досвід свідчить, що лізинг розвивається швидко, тільки одержавши податкові стимули. Так, однією з основних передумов швидкого розвитку лізингу в США, Німеччині, Франції та Росії були саме податкові стимули: прискорена амортизація та інші інвестиційні податкові пільги.

В Україні ж і досі не створено налагодженого механізму прискореної амортизації обладнання, отриманого за лізингом, діють неефективні ставки амортизаційних відрахувань за предметами лізингу.

Узагальнюючи досвід Росії та інших країн, з метою стимулювання розвитку лізингу в Україні за рахунок надання додаткових пільг лізингоотримувачам у рамках фінансового лізингу, автор пропонує застосувати диференційовані коефіцієнти 1,3 (для 2 та 3 групи основних засобів) та

1,1 (для 1 та 4 групи) до діючих норм податкової амортизації для об'єкта лізингу, який значиться на балансі лізингоотримувача, що дасть змогу зменшити оподатковуваний прибуток. Із урахуванням цих коефіцієнтів квартальні норми амортизації об'єктів лізингу будуть складати за групами: 1 – 2,2 %; 2 – 13 %; 3 – 8,125 %; 4 – 16,5 %, замість діючих 2 %, 10 %, 6,25 % та 15 %. Крім того, при оподаткуванні лізингових операцій доцільно для лізингодавця забезпечити зменшення ставки податку на прибуток з 25 % до 20 %, а ПДВ – з 20 % до 15 %. Реалізація вищезазначених заходів прискорить розвиток лізингу в Україні, що дозволить активізувати та підвищити ефективність реального інвестування на підприємствах, а також буде сприяти створенню нових робочих місць та більш швидкому подоланню наслідків фінансово-економічної кризи [5, с. 89].

Істотною перешкодою на шляху розширення ринку лізингових послуг, які надають іноземні лізингові компанії, є діюча в Україні практика оподаткування податком на прибуток повного обсягу лізингових платежів нерезиденту. У світовій практиці оподаткуванню підлягають тільки відсотки й комісійні, які і є безпосередньо «прибутком» лізингодавця, а не загальна сума лізингового платежу.

Таким чином, в Україні на сьогоднішній день не існує діючих економічних та податкових стимулів, які сприяли б розвитку лізингу.

Банкам необхідно рекомендувати зменшення або скасування податку на прибуток при наданні довгострокових кредитів під реалізацію лізингових контрактів. Грошово-кредитну політику держави бажано було б спрямувати на сприяння відкриття мережі спеціалізованих банків, компаній, фондів, які б займалися лише лізинговими послугами на пільгових умовах оподаткування та одержанням державних кредитів.

Виникає необхідність у конкретнішому обґрунтуванні заходів у сферах податкової, бюджетної, грошово-кредитної, амортизаційної і митної політики.

На нашу думку, передбачені законом пені за прострочення сплати податків за своїм розміром носять характер покарання і не обмежуються своєю істинною метою щодо компенсації збитку. Податкове законодавство передбачає також штрафи, які накладаються на платника податків у будь-якому випадку несплати без урахування обставин кожного конкретного випадку.

Необхідно законодавчо чітко розмежувати технічну помилку й умисне уникнення від сплати податків, а на час судового розгляду з питань сплати податків повинна існувати можливість відстрочення виконання до ухвалення остаточного рішення.

Для цілей оподаткування виробничі витрати віднімаються з бази оподаткування лише частково. Зокрема, до таких витрат відносяться витрати на рекламу. Створюється враження, що кожен підприємець, охочий створити на українському ринку

виробниче підприємство і таким чином зберегти або створити нові робочі місця, карається за це підвищенням податкового тягаря. Передбачивши в Податковому кодексі більш широкі можливості для вирахування виробничих витрат, можна усунути одну з головних перешкод активізації інвестиційної діяльності.

Бюджетна політика повинна орієнтуватися на посиленні інвестиційного потенціалу і зростанні власних бюджетних доходів суб'єктів держави та органів місцевого самоврядування. Чинне державне законодавство не вирішує вказаних проблем. У зв'язку з цим необхідно передбачити наступні заходи:

– збільшення нормативів відрахувань від державних регулюючих податків для бюджету суб'єктів держави в цілях повного забезпечення фінансування рішень державних органів влади на території регіонів;

– передача частини повноважень з фінансування проектів, одночасно з передачею джерел щодо забезпечення їх фінансування на регіональний рівень;

– рішення проблеми сплати податків відособленими структурними підрозділами підприємств за місцем їх фактичної діяльності;

– вдосконалення міжбюджетних відносин на основі закріплення витратних повноважень за кожним рівнем бюджетної системи і нормативів бюджетних витрат з кожного збільшеного розділу бюджетної статті.

У грошово-кредитній політиці разом з підтримкою помірною рівня інфляції і валютного курсу гривні, що враховує інтереси вітчизняних товаровиробників, слід звернути увагу на проведення валютних операцій. Усяка, навіть найпростіша експортна або імпортна операція, підкоряється безлічі складних регламентацій валютного законодавства, доступних хіба що фахівцям. Для кожної експортної або імпоротної операції обов'язкове оформлення «паспорта операції» [4, с. 36], і

лише чотири види платежів дозволено виконувати у порядку поточних валютних операцій без ліцензії і реєстрації в Національному Банку. Вся решта видів платежів в іноземній валюті автоматично потрапляє під положення про обов'язкове ліцензування або реєстрацію як операція руху капіталу. У зв'язку з цим необхідна велика ясність у валютному законодавстві, оскільки існує небезпека в багатьох операціях того, що платіж, який представлявся на перший погляд легко здійсненим без ліцензій Центрального банку, згодом перетворювався на валютну операцію, що підлягає обов'язковому ліцензуванню.

У амортизаційній політиці необхідно дати право підприємствам скористатися пільгою з капітальних вкладень у частині сплати податку на прибуток при інвестуванні в нематеріальні активи. Використання такого власного джерела виробничого розвитку, як амортизація нематеріальних активів, і об'єднання всіх нарахувань підприємства за майном, що амортизується, до єдиного амортизаційного фонду, створить могутнє джерело фінансування капіталовкладень.

У митній політиці, на нашу думку, негативну роль виконують установлені Урядом мінімальні планові завдання митним органам зі збору митних платежів, що підлягають перерахуванню до державного бюджету. Здійснюваний таким чином тиск підсилює існуючі і без того тенденції українських митних органів до свавілля і зловживань при стягуванні митних платежів.

Висновки

Таким чином, дослідженнями встановлено, що в Україні система державного регулювання реальних інвестицій знаходиться в стані затягнутого становлення як на макро-, так і на мікрорівні. Рекомендовані механізми регулювання інвестиційної діяльності дозволять підвищити обґрунтованість проведення державної інвестиційної політики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бузько И. Р. Стратегическое управление инвестициями и инновационная деятельность предприятия : [монография] / И. Р. Бузько, Е. В. Вартанова, А. А. Голубенко. – Луганск : Изд. ВНУ им. В. Даля, 2002. – 176 с.
2. Галіцин В. К. Моделі і методи оцінки інвестиційних проектів : [монографія] / В. К. Галіцин, О. П. Суслів, Ю. О. Кубрушко. – К. : КНЕУ, 2005. – 166 с.
3. Гаман М. Формування законодавчих та інституційних засад державного регулювання інвестиційної діяльності в Україні / М. Гаман // Вісник Національної академії державного управління. – 2003. – № 3. – С. 194–204.
4. Егоров П. В. Управление инвестиционными рисками в производственно-хозяйственных системах / П. В. Егоров, А. А. Лактионова. – Донецк : Юго-Восток, 2005. – 209 с.
5. Задыхайло Д. В. Инвестиционное право Украины : сборник нормативно-правовых актов с комментариями / Д. В. Задыхайло. – Харьков : Эспада, 2008. – 752 с.
6. Інвестиційний менеджмент / [В. М. Гриньова, В. О. Коюда, Т. І. Лепейко та ін. ; за заг. ред. В. М. Гриньової] – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2004. – 368 с.

Рецензенти: Корецький М. Х. – д.н. з держ.упр., професор;
Іванова Т. В. – к.е.н., професор

© Горник В. Г., 2010

Стаття надійшла до редколегії 02.11.2010 р.